

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Volumen ...**

Ivstitia Et, Ivs. Sex Libris totidem Tractatus appono, nempe de rerum
Dominio, de Restitutione, de Contractibus Gratuitis, de Contractibus
Onerosis, de Contractibus Fortunæ, de Contractibus Adminicularis, de
Quasi-Contractibus, & nonnullis Innominatis

**Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1663**

Cap. 18. Circa obligationem restituendi ex cooperatione ad damnum
iniustum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80681](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80681)

DVBIVM XLVIII.

An quando dubitatur, an dominus rei servaturus fuisset iustum, verb. gratia ad tempus, quo plus, vel minus valet? In dubio indicandum sit contra furem secundum id quod utilius est domino?

²³⁴ *In favorem domini est indicandum.* Quia dominus potuisset illo maiori pretio vendere. Sic Valq. *de rest. c. 5. §. 1. dub. 12. n. 77.* & hanc esse communem aliorum Doctorum sententiam docet Lef. *l. c. 2. 12. dub. 16. n. 109.*

²³⁵ *Non est indicandum in domini favorem.* In favorem fatis indicandum est, & aliquid detrahendum de meliori statu, ac valore, quem res habuit, propter illam incertitudinem. Quia pro damno incerto non debet tantum restitui, quantum pro certo. Ita Lef. *cit. Turrian. de iust. d. 10. dub. 2. n. 7. Lugo tom. 1. de iust. d. 18. n. 133. Molina tom. 3. d. 725. n. 8. Diana p. 2. tr. 3. resolur. 52.* Imo Valq. à sua sententia discedens, huic se se dedit.

²³⁵ *Magis mihi haec placet sententia.* Mihi magis haec placet. Quia quoties agitur de restitutione lucri cessantis, vel damni emergentis, regula generalis ab omnibus tradita est, quod debeat restitutio fieri non integrè, sed iuxta maiorem, vel minorem talis lucri, vel vitandi damni certitudinem, quantum scilicet spes illa incerta valere poterat, attentis ijs omnibus, quibus effectus poterat impediri. Et hoc etiam obligatio restituendi ex delicto descendat. Cum ergo in casu nostro agatur de restituendo maiore valore rei, quam habuit, eo quod poterat eam dominus vendere tunc, quod lucrum ob furtum pendidit, non debet fieri restitutio integra illius lucri, quando dubium est, an dominus vendere voluisset, sed solum quanti illa incerta spes potest aestimari.

CAPVT XVIII.

Circa obligationem restituendi ex cooperatione ad damnum iniustum.

DVBIVM XLIX.

Si cooperantes ad damnum iniustum ad restitutionem obligentur estne necesse, eos ita influere, & concurrere ad damnificationem, ut sine illis damnificatio iniustano fierent?

²³⁶ *Necesse est.* Quia si absque eorum cooperatione ea damnificatio iniusta fieret, accidentale est, quod ipsi sua

cooperatione concurrerent. Ergo ad restituendum non tenentur, qui simpliciter non concurrere ad inferendum damnum. Sic D. Thom. *in 4. d. 15. q. 1. a. 5. ad 3. quest. Nauar. sum. c. 17. n. 17.* D. Anton. Sylu. Palud. Richard. apud Lessi. *libro secundo cap. 13. dub. 2. numero primo.* Layman. *l. 3. sect. 5. a. 2. c. 5. n. 5.* Gab. Adrian. Angel. Alexand. Alen. quos affert Valq. *de rest. c. 9. §. 1. num. 2.*

Necesse non est, sed sufficit, quod causa illa influat, & concurrat ad opus, & damnum iniuste illatum. Quia quoties tuum consilium verè mouet, & influat, licet eo deficiente, damnum id inferretur, adhuc tu verè es causa damni. Ita Caiet. Sotus, Med. quos refert, & sequitur Valq. *n. 3. l. n. 2. Mol. to. 3. d. 736. n. 5.* & alij recentiores communiter.

Existimo hanc sententiam esse veriorè. Quia esse causam, non est, quod illa deficiente effectus non fieret, sed quod illa etiam influat de facto influxu proportionato in suo genere. At tunc re vera consilium tuum influat, cum ab illo moueatur fur de facto ad furandum, licet non ab illo solo: Ergo re vera denominat te causam damni, ac per consequens facit te restitutionis reum, ad quam solum requiritur, quod vere sis causa damni iniuste illati.

DVBIVM L.

Quando volenti furari post duodecim dies, consuluisti furari cras, tenerisne ad totum damnum restituendum?

²³⁹ *Teneris quidem.* Quia ad id totum cooperatus es. Et quia si non furatus ille fuisset cras, potuit ante duodecimum diem mutare consilium, vel aliis modis à furto impediri. Sic Mol. *to. 3. d. 736. n. 3.*

²⁴⁰ *Non teneris.* Minime teneris. Quia ille non verè furatus est, quod tu consulueris, tu enim non consuluisti furtum, sed ex suppositione furti, circumstantiam temporis, quae parum, vel nihil damni domino superaddit. Vnde qui iuste vel iniuste occidendus est meridie, petere potest, ut tribus potius horis ante meridiem occidatur, qua hora minor concursus hominum erit, vel ipse erit melius ad mortem dispositus, nec per hoc censetur ad suam mortem cooperari, quia id solum petit ex suppositione, quod occidendus sit, sic in casu nostro non censetur cooperari ad furtum, qui ex furti suppositione solum consulit horam, vel diem. Ita Cardinalis de Lugo *tom. primo de iust. distinctione 19. numero 15.*

²⁴¹ *Auctoritas.* Equidem si consilium tuum non fuit absolutum, sed conditionatum solummodo, ut si furatus erat, furaretur cras: vel si fur non est motus tuo consilio ad furandum, sed solum ad temporis circumstantiam ex suppositione, quod furatus erat, nullam reor te restituendi habere obligationem, nisi forte illa circumstantia referret ad ipsam substantiam furti

fieri ponendam, & esset spes, quod furtum dilatum impediretur. Alioquin potuit illud consilium esse bonum, vt si dies a fure statuta esset festina, in qua deberet etiam festum violari propter opus seruile necessarium fortasse ad furtum exequendum,

tuedam partem pro ratione ac mensura dubij. Quia si habes aliquid alienum, & ignoras, quis ex tribus sit Dominus, debes restituere, dando singulis plus minusve iuxta dubij proportionem, vt docent Caietan. 2. 2. quaestione 62. artic. 5. ad 3. & Sotus libro quart. de iust. quaestione 7. artic. 1. ad 3. Ergo similiter si dubitatur, quis ex tribus damnum intulerit, singuli debent partem restituere pro dubij ratione.

DVBIVM LI.

Quando adest perseverans dubium, an ex tuo consilio, vel cooperatione secutum re vera fuerit damnum, teneatne partem aliquam restituere?

De Mandante.

Iussio.

DVBIVM LII.

Mandat quis homicidium, vel furtum patrari, sed voluntate mutata, renocat mandatum, & hoc mandatario intimat: qui tamen putat id a mandante non seruo dici, & ex vi prima iussionis occidit, aut furatur mandans, teneatne restituere damna?

Recole ex sectio prim. Carmina illa Iussio, consilium &c. & circa verborum iussio. Quaestio sit, an mandatarius ad restitutionem teneatur, si falso credidit, iussionem illam non fuisse vere reuocatam? Non tenetur. Quia per ipsum non stetit, nec effectus sequitur iam ex suo mandato, sed ex ignorantia mandatarij putantis verba illa in alio sensu, vel alio fuisse animo prolata. Et quia si consulens homicidium putavit bona fide, sufficere reuocationem solam consilij, non est irregularis, etiam si sequatur ex vi consilij prioris, alioquin esset necessaria bona fides, si non ex consilio, sed aliunde sequeretur nex, ad excusandam irregularitatem: Ergo a fortiori si mandans bona fide putavit, mandatum esse sufficienter reuocatum, non contrahet restituendi obligationem: ad minus enim tenetur mandans, quam consulens, vt impediatur suum influxum, mandato reuocato. Sic consequenter ex casu illo irregularitatis debent profiteri Diana part. tertia in ill. secund. resolut. 24. & alij, quos affert.

245 Non tenetur ad restitutionem

Tenetur quidem ad restitutionem. Quia ad hanc non est attendendum, quod ex eius culpa mandatum postea non reuocatur, sed sola culpa commissa, quando primum mandauit, quidquid enim ex illa culpa sequitur, licet sine vlla noua eius culpa sequatur, imputari debet mandanti in ordine ad restitutionem, nec potest impediri ille influxus, nisi impediatur, quod mandatarius in operis executione moueatur a mandato prius accepto. Hoc autem impeditur per mandati reuocationem ipsi intimatam, & ab ipso intellectam. Quamuis enim ipsi intimetur si ipse propter iudicium, vel distractionem non perciperet, vel

246 Ad restitutionem tenetur.

F 2 non

243 Non tenetur in partem restituere.

243 Tenetur plane.

244 Ex parte auctoris remaneat obiecta exposita.

EL SCOBAR
Theob. Mor.
Tom. V. V. II.
E. IV
6

64 Theologiae Moralis Lib. XXXVII.

non attenderet, non impediretur influxus prioris mandati, quia adhuc verè mandatarium in opere exequendo à priori mandato moueretur. Perinde verò est, non intellexisse sensum verum eorum verborum, ac illa non audisse, aut non percepisse. Qui enim non intelligit verborum significationem, quamuis materialiter verba audiat, non tamen audit formaliter. Si ergo constat mandanti, reuocationem suam non esse auditam, seu intellectam à mandatario non excusatur ab obligatione restituendi, quia adhuc effectus fit dependenter à priori mandato, & ab illo mandatarium mouetur. Ita Cardinal. de Lugo *tom. primo de iustit. d. 19. numero 26.*

247
Hinc ap-
plaudo sen-
tentia.

In rigore metaphysico loquendo veram hanc sententiam existimo eius fundamento applaudens. Nec enim rationes pro prima expressè vrgent. Nam prima iam ex ipso nostre sententiae fundamento corrumpitur. Ad secundam respondeo, doctrinam illam falsam esse, si vniuersaliter intelligatur, nam bona fides consulenti exulare poterit nonam culpam consiliarij, non tamen impedit influxum consiliarij præcedentis in effectum, quod sufficit ad irregularitatem contrahendam, & ad restituendi obligationem. Nam si consiliarius, vel mandans reuocationem per nuncium misisset, qui nuncius falso diceret, se litteras mandatario dedisse, mandans, vel consulens bona fide putaret, se satisfecisse, ac sufficienter reuocasse, & tamen non liberaretur ab obligatione ex opere sequuto, quia re vera reuocatio non fuit intimata, & per consequens nec mandati aut consilij influxus fuit sufficienter impeditus.

DV B I V M L I I I.

*Quis mandauit fieri Antonio damnum,
& non potest iam tempestiue admonere
mandatarium, vs ab inflictione
damni desistat: Debetne Antonium
admonere, ut rebus suis consulat?*

248
Non debet
monere.

Non debet. Quia in hoc differt mandans à consulente, quod mandans solum debet reuocare mandatum, consulens verò debet etiam monere verb. gr. occidendum, quando videt reuocationem consilij non sufficere ad homicidium impediendum. Sic Stephan. de Auila *de censur. part. septim. d. 6. sectio. secund. dub. quart. conclus. 3.* Henric. libro 14. cap. 16. numero secund. Villalob. *tom. primo sum. tractat. 21. difficultat. 20. num. 7.* & videtur tenere Diana *p. 3. tract. 2. resolut. 14.*

249
Debet mo-
nere.

Debet profecto. Quia mandans homicidium non solum debet reuocare mandatum, sed etiam monere occidendum, vt caueat, si reuocatio mandati non sufficiat. Ergò strictiori iure tenebitur eum monere, si non possit primum reuocare mandatum: Tenebitur enim totum id præstare, quo possit proximi, quem læ-

dere intendit damnum evitare. Ita Cornesio *in 3. p. tr. 5. d. 1. dub. 2. q. 2. n. 2.* Turrian. *de censur. l. 7. d. 6. 3. dub. 3.* Hurtad. *de irregul. d. 2. diffi. 6. num. 24.*

Ego vero distinguendum reor. Nam vel mandans potest monere proximum absque periculo longe maioris proprii damni, vel non potest. Si potest tenetur proculdubio eum monere, vt mandati impediatur executionem. Quia etiam si damnum esset illatum, deberet restitui, quando potest id fieri sine longe maiori damno proprio, vt omnes sentiunt. Ergò à fortiori, quando nondum est illatum, debet impediri etiam cum equali periculo, vel non longe maiori damni proprii. Si non potest, non tenebitur. Quia sicut non est obligatio restituendi cum grauiori longe incommodo proprio, ita non erit obligatio impediendi effectum ex causa iniuste posita, quando iam non est in tua potestate, nec potest impediri absque longe maiori tuo incommodo. Vnde si mandasti damnum fortunarium Antonio inferri: nec potest mandatum reuocare: non teneris cum graui infamia tua; vel etiam cum longe grauiori damno tuo fortunarium Antonium præmonere, sed sufficiet postea damnum illatum relarcire, ad quod planè teneris, quia id ex tua actione iniusta processit.

250
Distingue-
dam exi-
simo.

DV B I V M L I V.

*Qui non mandauit, damnum alteri inferri,
sed ratum postea habuit, tene-
turne ad restitutionem,
sicut si man-
dasset?*

Quia Regula 1. iuris docet ratihabitio-
nem retrotrahi, & mandato non est du-
bitari comparari. Habetur *reg. Ratihabi-
tione 10. de reg. iur. in 6.* Sic Nauar. *sum. c. 17. n. 133.* Angel. *v. Furtum §. 20. Syluest. & Palud. apud Valq. de rest. c. 9. §. 1. n. 18.*

251
Tenebitur
quidem.

Minimè tenetur in ordine ad restitutionis obligationem in foro conscientie: Quia ratihabitio subsequens non potest me villo modo facere, causam damni iam illati, non possum enim nunc verè producere effectum præteritum: Ergò damnum illud non processit ex mea iniuria, atque adeo non teneor restituere ex iniusta læsione. Sed neque teneor ex re accepta, cum illa ad me non pronenerit: Ergò ex nullo capite teneor. Ita Medina *q. 7. de restitut. ad 4. argumen. Lessius libro secundo cap. 13. dub. 3. numer. 12.* Valq. *de rest. c. 9. §. 1. num. 19.*

252
Non tene-
tur.

Tenebitur quidem ad restituendum, si ratihabitio subsequens esset causa saltem conseruans damnum illatum, vt si esset causa, quod non restitueretur, tunc enim iam esset cooperatio ad iniustam retentionem subsequentem. At respectu præteriti nullo modo potest ratihabitio esse causa cum positum iam inueniat effectum, ad illam verò iuris regulam respondeo ratihabitioem subsequentem posse non physicè, sed æquialenter, & per fictionem iuris acceptari eiusdem iuris

253
Auctoritas
sententia.

juris interpretatione in ordine ad aliquos effectus pro mandato; hoc tamen non habere ex natura sua, atque ideo in foro externo non potest inducere obligationem restituendi, quæ fundari debet in vera causalitate, non in ficta. Poterit tamen prodesse rati habitio ad firmandos aliquos contractus, ad quos à iure acceptatur loco mandati. Potest etiam inducere obligationem ad pœnam post sententiam, quia leges iustæ in pœnam possunt ratam habentem obligare ad restitutionem, ne datur occasio scelerum sub spe futuræ rati habitiois.

à restituendi obligatione non eximatur. Quia consilium non influit propter voluntatem perseverantem consulentis, sed propter motuum utilitatis, vel commoditatis, quam in opere in quo ille manifestavit. Hæc autem motiva sunt sicut arma, quibus si aliquem ad homicidium, vel furtum semel iniuste armasti, licet postea petas, ne illis utatur, semper denominant te causam damni inferendi, nam totum illud prius voluisti in causa, & prævidere debebas fore ut postea non posses, etiam si velles arma repetere, vel motiva illa, quibus animum ad operandum damnum instruxisti.

De Consulente.

DVBIVM LVI.

DVBIVM LV.

Qui consilio aliquem ad damnum inferendum movet, & postea re integra consilium revocat, & constat illi cui, consilium dedit, eum serio, & ex animo non coactum, vel propter aliquem extrinsecum respectum id agere: Damno secuto, hic liberne est à restituendi obligatione?

Quando consulisti alicui duellum, vel homicidium, & is, cui consilium dedisti ea occasione occisus fuit, esse irregularis tenerisne restituere?

Irregularis es, & ad restitutionem teneris. Quia ex tuo consilio damnum sequutum est, quo contrahitur irregularitatis pœna, & restituendi damnum obligatio. Sic Suarez de censur. d. 44. sctio. 3. numero 18. Navarr. & Coninch. quos refert Hurtad. de irregul. d. 2. difficultat. 6. numer. 22. Anila de censur. part. septim. d. 6. scti. secund. dub. 5. conclus. quart. Sayc. in clavi libro septim. cap. tertio numero 3. Cornejo in 3. p. tract. 5. d. 1. dub. 2. quæstion. 2. num. 3. Villalob. sum. to. 1. tr. 2. 1. difficult. 20. num. 16.

Non est irregularis, nec ad restitutionem teneris. Quia irregularitas ex consilio homicidij non est in iure inflicta, nisi quando consilium directe tendit ad ipsam occisionem, tunc enim secuta occisione, ad quam consilium tendebat, irregularitas contrahitur. Ita Turrian. de censur. l. 9. d. 63. dub. quart. Hurtad. citat. Præposit. in 3. p. 9. 5. dub. 10. n. 76. Quibus occasionem dedit P. Valq. 1. 2. d. 100. nu. 45. vbi dicit, eum, qui alteri suadet furtum, ex quo scit illum puniendum pœna capitali irregularitatem non incurrere. Henric. l. 14. c. 16. nu. 1. Lug. 10. 1. de iust. d. 19. n. 40.

Ego quidem cum his sentiens, hanc sententiam admodum probabilem esse reor non solum quoad irregularitatem, sed etiam quoad restituendi obligationem. Hoc tamen limitandum puto, ut non procedat, quando eo animo consilium illud dedisti, ut ille occideretur, vel aliud damnum incurreret. Tunc enim verè causa fuit illius damni. Nec alia de causa David dicitur occidisse Vriam gladio filiorum Amon, nisi quia in bello alioquin iusto eo animo constituit Vriam in loco magis periculoso certaminis, ut ab hostibus occideretur.

DVBIVM

Consilium.

254
Liber quidem est.

Liber quidem est. Quia operator damni iam proprio ex parte rem gerit, cum illius consiliarius iam se omnino exemerit à delicti illius participatione dum consilium renocavit. Sic Navarra, Saloniis, & alij, quos refert Lessi. l. 2. cap. 13. dub. 3. numer. 18. dicens eam sententiam non esse improbabilem. Præposit. in 3. p. 9. 5. de irregular. dub. 8. num. 62. & 64. Diana p. 2. tr. 2. ref. 17. & 18. Layman. l. 2. tract. 6. p. 2. c. 5. numer. 7. Anila de censur. p. 2. capit. 5. d. 3. dub. 7. Tanner. 2. 2. d. 4. quæ. 6. dub. 14. numero 394.

255
Non est liber.

Non est liber. Quia consilium renocatum adhuc influit, v. gr. si consuluit abortum vel homicidium ad vitandam infamiam ostendens modum etiam si postea consilium renocet, & consulat contrarium, poterit adhuc qui consilium accepit moveri ab iis motibus, quæ ei prius proposuit, vel aliis artibus vti, quas ei manifestavit, & tunc illius consilium, non obstante renocacione influit, & facit eum restitutionis obligationi obnoxium. Ita docent agnoscetes quoad hoc differentiam inter mandatum, & consilium Molin. tom. 3. d. 731. Lessius vbi supra, dub. quinto Valq. de restitutione cap. 9. 5. prim. numer. 10. & 11. & alij communiter.

256
Respondet questionibus distinctione venis.

Distinguedum esse reor. Aliquando enim consilium petitur ad sciendam solum veritatem, aliquando vero ad sciendam utilitatem, & commoditatem: In primo casu, si serio consilium renocetur, liberabitur consulens ab omni obligatione. In secundo autem casu fieri potest, ut consilium renocatum adhuc influat, vti exposui, & ideo qui dedit Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

EL SCOBAR
Theol. Mor.
Tom. V. V. V. II
E. IV

258
Non es irregularis nec teneris ad restitutionem.

259
Cum his sentio.

DVBIUM LVII.

Consulens furtum minus ex bonis Antonij, ut auertat aliquem à furto maioris ex bonis Ioannis: teneturne illud minus damnum Antonio restituere?

260
Certum sta-
tuo.

Quando illa duo mala inferenda erant eidem personæ, certum mihi est non debere consulentem quidquam ei restituere. Quia utiliter potius eius negotium gessit, verbi gratia si volenti occidere Antonium consulo, ut auerat ei pecuniam, & non vitam, non potest Antonio de huiusmodi consilio conueni, sed potius gratias agere. Unde licet consiliarius opem furi obtulerit, ipsumque inuicit positum ad furtum exequendum, ad restitutionem non tenetur; quia id totum fecit in gratiam Domini, ut eum à nece iniusta liberaret. Difficultas est, quando utrumque malum respicit diuersas personas, an si consulat quis furtum minus ex bonis Antonij ut furtum auertat à furto maiori ex bonis Ioannis, teneatur restituere illud minus damnum Antonio?

261
Non licet.

Minimè licet. Quia cum fur de Antonio non recordaretur, ut ei damnum inferret, consulens id, causa est singularis totius illius damni: cum neque ex iniuria, neque ex charitate teneretur huiusmodi furi consilium exhibere. Ergo debet Antonio illud minus damnum refarcire. Sic Valquez *de restitut. c. 9. §. 1. nu. 14.* quando fur tantum decreuisset furtum maius Ioanni facere, & alij.

262
Licet plane

Licet equidem. Quia qui solum dicit, minus malum esse furtum Antonio factum quam Ioanni, explicat solummodo veritatem honestam, non reddens per hoc possibile furtum, quod antea fieri non posset, sed solum excludit furem à domo Ioannis ostendens maiorem malitiam illius furti, quam alterius minoris, quod proprie non est allicere ad aliud furtum, sed remouere ab isto, ostensa maiori malitia eius. Ita aliqui apud Nauarrum, & Salonium, ut annotat Sanchez *lib. 7. de matrimonio. dub. 22. n. 14.*

263
Auctoris
resolutio.

Ego autem existimo, negari non posse, quot aliquando valeat licite consuli minus malum volenti omnino facere vel utrumque, vel alterum de duobus, nec data spe eum ab utroque auertendi. Quia consilium illud non est absolutum sed conditionatum saltem implicitè, quod est dicere si alterum faciendum est, hoc minus malum potius, quam illud maius præsta. Unde etiam si mala illa sint respectu diuersarum personarum, cogitanti iam de illis duobus malis consulere poteris, ut faciat minus furtum Antonio, & non grauius Ioanni. Quia per hoc solum explicas illi veritatem quandam certissimam, quod scilicet minus peccatum sit hoc quam illud; nemo autem potest rationabiliter esse inuitus aut conueni, quod veritatem utilem & honestam explices indigenti nam licet Antonius ius habeat ad rem suam, non tamen habet ius, ut non explices proxi-

mo veritatem honestam. Quod quidem negari non potest, si fur te de hoc interrogasset; deberes enim tunc veritatem respondere. Quod autem id non interroget, parum videtur referre; quia etiam non interrogatus poteris suggerere veritatem, quam ipse utiliter interrogasset, & quam interrogatus explicare deberes. Quare in hoc magis consequenter videtur locutus P. Valquez ubi supra concedens, quod dubitanti inter malum minus Antonij, & maius Ioannis & volenti alterum facere, licet contulere minus Antonij, quam Sanchez, qui id negauit licere, nisi vellet omnino facere utrumque.

DVBIUM LVIII.

In eo casu, quo licet minus furtum consulere sine restituendi obligatione, potest sine etiam absque eiusmodi obligatione consuli æquale malum paratum iam ad alterum faciendum?

Verbi gratia volenti Antonio furari modicum tritici, vel pecuniam potius furetur in gratiam tuam, quia desideras triticum illud ab Antonio emere: Item volenti furari centum à Petro, vel à Ioanne, dubitanti utri furetur, an consulere possis, ut furetur potius Petro, quam Ioanni, qui amicus tuus est?

Minimè licet. Quia electio æqualis mali nullam rationem boni inducit, quo possit cohonestari, ac prouide obiectum talis consilij malum est: sic Sanchez *de matrimonio. li. 7. d. undecimo n. 26.*

Licet omnino. Quia obiectum talis consilij non est malum nam explicite vel implicitè conditionatum est, ut supponi debet; Ergo consilium ex obiecto iniustum non est. Non enim consulis, si furandum sit, ut fiat potius hoc furtum æquale, quam illud: hoc autem conditionatum nihil continet contra Dei præceptum, aut voluntatem: simò huiusmodi obiectum videtur esse tale, ut sit volibile à deo; Deus enim iuxta satis communem Philosophorum sententiam determinat indiuiduationem effectuum, qui fiunt à causis secundis; quare quando fur habet voluntatem furandi ex consensu Dei prouenit, quod fiat hæc numero volitio circa tale obiectum potius, quam alia numero diuersa, que possit esse circa idem omnino obiectum. Deus ergo licet non velit absolute quod fur velit furari, vult tamen quod si velit furari, velit potius per hunc actum voluntatis A. quam per actum B. omnino æqualem, qui possit esse circa idem omnino obiectum materiale, ac formale. Illa ergo electio conditionata interdum peccata equalia non continet ex parte obiecti aliquid in ordinatum, sed potest esse cum omnimoda à peccato auersione. Ita Lugo *to. 1. de iust. d. 19. n. 52 Carbon. de restitut. questione 69. in solutione ad 4.*

Verius existimo, non solum non obligari ad restitutionem ut Sanchez concedit, sed nec etiam peccare, qui consulit æquale furtum respectu eiusdem personæ. Quod etiam verum puto in furtis æqualibus respectu diuersarum

larum personarum quando iam fur de vtraque cogitat, & non potest dimoveri a furto alteri ex illis inferendo, & anceps est inter illos. Et quidem quando furta equalia sunt respectu eiusdem persone, non video dubitandi rationem. Quando vero sunt respectu dinerarum, dubitari magis possit, quia tunc videtur consulens inclinare positivè furem ad damnum Petro inferendum quare videtur esse Petrus rationaliter invidiosus, & conqueri posse de illa inclinatione adhibita contra ipsum, quando fur adhuc dubius erat. Ceterum in rigore non videtur id esse contra iustitiam. Quia ego habeo ius etiam tunc auertendi furem, quantum possum a furto mihi, vel meo amico faciendum. Ergo possum petere absolute, ne amico meo furetur, ergo possum petere, ut si sit furaturus non furetur meo amico in mei gratiam, per hoc enim non inclino illum directè ad furandum alteri, sed avertendo à damno inferendo amico meo, licet ex hoc indirectè sequatur damnum alteris propter firmitatem decretum, quod fur habet furandi alicui.

Confessio.

De consentiente

D V B I V M L I X.

Scholasticus, cui desunt requisita accidentalialia ad suffragium, peccatne, suffragium ferendo?

168
Nonnulla
permittit.

Permittit consentientem in presenti appellari enim cuius consensus desideratur, & influit ad effectum iniustum, ut consensus Principis, Senatoris, Electoris, & similibus, qui suffragijs aliquid decernunt. Is autem, cuius consensus non præstat auctoritatem, nec influit, non tenetur ac restitutionem, cum non sit causa damni. Porro aliqua, quæ specialiter magis spectant ad Scholasticos, qui in aliquibus Academicis habent eligendi Magistros, qui stipendijs publicis cathedras moderantur, adnotare lubet, certum autem mihi, scholasticum, cui desunt substantialia requisita ad ius suffragij, si se ingerat ad id ferendum, peccat contra iustitiam, & ad restitutionem teneri ei, cui suo suffragio damnum intulit. Requisite autem substantialia sunt, quod fuerit auditor illius facultatis, vel scientie, ad quam cathedra conferenda pertinet, per annum quare qui cum sit Theologie auditor in Cathedra iuris Canonici, vel civilis suffragatur, peccat contra iustitiam, quia ius suffragij non habet. Item qui plures cursus fingit, vel qualitates, quam habet, unde suffragium ipsius est magis qualificatum, & alijs minus qualificatis preponderat, peccat contra iustitiam, quia desunt substantialia ad illud genus suffragij. Certum etiam mihi, quando non desunt requisita substantialia, sed accidentalialia solum suffragium esse validum, atque adeo non peccari contra iustitiam si, alias feratur iuxta concurrentium merita. Accidentalialia vocito, si non sit matriculatus Scholasticorum ad-

scriptus, si non habuit approbationis schedulam, quæ prius exigi sollet à publico Grammatices Preceptore ad superiorem disciplinam audiendam, idem dixerim de eo, qui aliqua commisit, ob quæ in penam, vel ob suspicionem suffragio privatur ex Academicæ statuti, quæ privant suffragio activo cum, qui fuerit ingressus domum alicuius ex oppositoribus, vel exclamaverit publicè ob eius gratiam, vel si munera accepit data eo animo, ut pro aliquo suffragetur, & similia. Quæ tamè omnia dant quidè ius ut suffragio privetur, ante sententiam tamen & condemnationem non debet à suffragio abstinere, & hoc videtur praxi receptum, nec in alio sensu statuta illa accepta esse crediderim. Iam quaesierim, num scholasticus habens huiusmodi defectus accidentiales peccet?

Peccat plane. Quia antequam suffragium ferat, interrogatur sub iuramento, an aliquod ex illis status violaverit. Sic nonnulli, quos, presso nomine, memorat Lugo de iust. to. 1. d. 19. n. 57.

169
Peccat plane.

Non peccat. Quia illa interrogatio debet intelligi iuxta mentem interrogantis, v. g. si loquutus est cum oppositoribus in materia gravi ad id negotium pertinenti. Quare si de alijs rebus loquatur, vel leviter de eo negotio, nihil refert. Et quia quoties non precedente infamia, vel indicij probatis interrogatur, nec precedente semiplena probatione, non tenetur se prodere, sed potest equivocatione uti, & negare in aliquo sensu, ut vitet periculum. Ita Sanchez l. 2. Consil. cap. prim. dub. 52. & 53. & alij apud ipsum, & Bellus l. 3. de iust. questione 7. qui nimis strictè loquuntur.

270
Non peccat

Cum his opinor. Nam illa omnia interrogantur, & suffragium auferitur propter presumptionem suffragij non rectè, & sincerè danti. Quare qui scit, se in his omnibus motum non fuisse, ut à iustitiæ debito declinet, sed curatum se iuxta merita suffragari, perinde ac si ea non precessissent, iam curat iuxta mentem interrogantis, & præcipientis, qui de ijs rogat, quatenus rectam suffragium impedire possunt, & quatenus ad id movere poterunt.

271
Cum his
opinar.

D V B I V M L X.

Si Scholasticus interrogatus an aliquod ex statutis universitatis accidentalibus violaverit, neget, & ita absolvatur, & suffragium ferat, teneturne postea ad restitutionem, si causa fuit, quod qui dignus erat, cathedram non fuerit affectus?

Tenetur planè. Quia qui interrogatus negavit iniuste manet privatus iure suffragij perinde ac si fuisset condemnatus. Sic Sotus, & Ledesma apud Sanch. l. secund. Consil. capite prim. dub. 52. numero 14. Ipse vero Sanchius fatetur, suffragium fuisse validum, quia ante condemnationem ius suffragandi non perditur: asserit tamen manere cum obligatione restituendi, ei qui exceptionem veram opposuerat, si ea de causa impeditur à cathedra obtinenda.

272
Tenetur
quidem.

EL SCOBAR
Theob. Mar.
B. M. V. V. V. II
E. IV

obtinenda. Quia licet reus iudicè interrogatus negans veritatem non teneatur ad pœnam ante condemnationem: teneatur, tamen ad damnum inde secutum lege Doctorem l. 10. de matrim. d. 3. n. 14.

273
Non teneatur.

Non teneatur. Quia licet reus iniuste negans, & idè eundem pœnam teneatur ad damnum quod pars diuersa legitime, ac iuste litigans cogitur ea de causa subire, vt si cogitur expendere in lite, & alia similia: non tamen videtur, quod teneatur illa restituere damna, quæ pars aduersa incurrit præcisè ex eo quod pœna non sit imposita, hæc enim cum ipsa pœna carentia computatur. Quare sicut non habet iustitiæ ad pœnam obtinendam, nisi mediante sententia, & condemnatione, ita minus videtur habere ius iustitiæ ad ea emolumenta, quæ ex pœnæ applicatione consequeretur. Ita Lugo Cardin. tom. 1. de iust. d. 19. n. 59.

274
Mihî hæc placet opinio.

Placet mihi sapientissimi Doctoris sententia. Quia in hoc casu cathedræ consecutio non aliter ei obueniret, nisi quatenus in pœnam condemnaretur reus ad suffragij priuationem, ex qua pœna executioni mandata accusator haberet illud commodum, quod contra se vnum suffragium minus adesset, & posset cathedram consequi: Ergo sicut ante sententiam non habebat ius ex iustitia ad hoc vt reus non suffragaretur, ita nec videtur habere ius iustitiæ ante condemnationem ad ea commoda, quæ ex illa suffragij priuatione posset consequi; nam hæc non debentur illi immediatè, sed mediante sententia. Suppono autem contra Sotum & Ledesnam, reum iniuste negantem non debere restituere postea pœnam, ad quam condemnari debuisset, si non iniuste negasset, quod etiam ipse Sanchez fatetur. De quo alibi.

DVBIVM LXI.

An Scholastici, qui in cathedra collatione nolunt ferre suffragium, peccant, contra iustitiam: teneantur, quoad restitutionem?

275
Peccat & teneatur restituere.

Peccat quidem & ad restitutionem teneatur non solum qui positivè iniustum suffragium tulit, sed etiam ille, qui suffragium non tulit, cum suffragatis posset. Quia ex negatione illa suffragij facilis admodum actionis, causa fit, vt cathedra dignus aliquis priuaretur. Et sicut delinqueret, qui proximi diuitias non tueretur, si facile ac sine proprio incommodo posset furem arcere; sic qui abnegatione voti alium à cathedræ consecutione priuauit. Sic Molina to. 3. d. 732. dicit cum Innocentio ad e. 1. de iis, qua à maiori parte capituli, & Synodis v. consensus, q. 3. docet eos, qui sua suffragia in capitulo renunciant, quâdo ea de causa aliquid iniuste decernitur, prænalibus pro parte iniuste suffragiis, peccare lethaliter, & ad restitutionem teneri damnorû, quæ ex omissione suffragij sūt consecuta. Quia tenebatur impedire ea damna tanquam pœnes communitatis illius, cui ius suffragij competit. Quod de Cardinalibus, Senatoribus, Consiliariis ac Decurionibus

cinitatum asserunt Cardin. de sacro consil. p. 2. q. 6. & 7. Gracia de Benefic. to. 1. p. 3. c. 2. num. 525. Molfesius summ. to. 1. tr. 6. c. 7. n. 93. Diana p. 2. tr. 2. resol. 6.

Scholastici, qui in cathedræ collatione nolunt ferre suffragium non peccant contra iustitiam, nec ad restitutionem teneantur. Quia illud suffragij ius non videtur illis ex officio competere, sed potius in eorum gratiam vt possint sibi idoneos Magistros eligere, & non cogantur habere Magistros minus aptos ab aliis constitutos. At possunt huic facultati renunciare, & accipere Magistros ab aliis electos: nullum enim gessere pactum, aut officium publicum suscipere, cui tale onus sit in iunctum. Ita Armil. v. electio, num. 20. Gutier. qq. Canon. l. 2. c. 1. n. 187. Peregrin. in commentar. ad consil. clericor. Regul. p. 3. c. 9. lit. T. §. 13. n. 6. Lugo to. 1. de iust. d. 19. n. 63.

Ego autem huic sententiæ adhaerens eam vberius expendam. Aliquando ius suffragij datur in fauorem eius, qui illud habet: vt in aliquibus Religionibus iis, qui tot annos docuerunt Theologiam in premium conceditur, vt in capitulis Provincialibus ius suffragij habeant sicuti superiores locales. Aliquando verò hoc ius competit ratione officij non solum in gratiam habentis illud ius, sed in ordine ad bonum publicum. Porro quum ius suffragij conuenit priori modo, non teneatur ex iustitia, qui illud habet ad eius facultatis vsum, vnde potest sine iniustitia, aut restituendi obligatione non ferre suffragium, sed vel congregationi abesse, vel in ea à suffragio ferendo abstinere. Quia vnus quisque potest suo fauori renunciare. Cum igitur Scholasticis hoc ius ex officio non competat, possunt sine iniustitia à ferendo suffragio abstinere. Secus dixerim de iis, quibus suffragij ius ratione officij competit, qui quidem teneantur ad consulendum bono communi, & suffragium ferendum. Quod etiam procedit tamen officium illud concedatur alicui in eius gratiam, & ad eius meritum remunerationem. Quamvis enim in collatione officij attendatur fauor illius, cui conceditur: datur tamen officium cum oneribus ipsi officio annexis.

De Adulatore, & Receptatore. Palpo, Receptorius.

DVBIVM XLII.

Advocatus, vel alius qui furem adiuvat in iudicio, vt à pœna capitali euadat, teneaturne ex iniustitia procurare, vt ablata restituatur?

Advocatus, qui & palpo, seu palpator dicitur, tunc, ad restitutionem teneatur, cum adulatione seu laudibus causa est, quod vel damnum fiat vel factum non restituatur. Idè autem est videlicet de eo, qui ita alicui exprobrat irridere, si iis opprobriis, vel irrisionibus tandem mors ille alius damnus iniuste intulit, vel illatum non compeisset. Hæc enim sunt quasi consilia, quare qui

eo modo concurrat, perinde obligatur, ac si concurreret. Receptio autem seu recusus tunc inducit restituendi obligationem, cum influat ad iniustitiam inferendam: vt cum quis concorsit, furem recipiendo, pradam seruando, vel occultando, securitatem praebedo, quibus fur animosior fit ad damnum inferendum vel retinendum. Ad quod genus causae reducitur Aduocatus, vel procurator, aut quilibet alius, qui furem in iudicio defendit, vel excusat. Quod non intelligo, quando ipse fur possit se licite a poena imponenda defendere: tunc enim posset licite ad eum finem ab aliis adiuari. Quaeritur vero, an in eo casu teneatur Aduocatus, vel Procurator ex iniustitia procurare, vt fur ablata restituatur?

279 Tenetur ex iniustitia procurare vt fur restituatur.

Si sciat, furem damnum iniuste dedisse, pro quo in concientia foro restituere debet: teneatur ex iniustitia prouidere, vt fur occulte statim restituatur, si possit, vel si non possit: praestet cautionem sufficientem, qualem in his circumstantiis praestare valeat. Quia alias illa eius defensio reddetur iniusta, cum causa sit, quod proximus laesus non possit bona sua recuperare, vnde ipse Aduocatus, vel procurator tenebitur reuocare. Sic Molina ro. 3. de iust. d. 733 numero 2.

280 Non teneatur ex iniustitia prouidere, vt fur mox restituatur si possit, aut si no possit, det captionem. Quia quando criminaliter causa agitur ad imponendam poenam corporalem iuramento contingit, quod ex ea condemnatione possit Dominus res suas recuperare. Et quia quando de poena corporali, praesertim capitali agitur si delictum non est saltem semiplene probatum, potest fur iuste negare, & se defendere: iniuste enim ab eo crimen ad talem finem exquiritur; Ergo quilibet alius potest ei consilium, vt neget, & se tueatur; potest namque ei consilium id quod ipse licite potest facere; Ergo & potest ei quilibet in ea defensione cooperari eumque iuuare, etiam si sciat, ea occasione furem postea non restituendum, hoc enim per accidens sequitur, & praeter adiuantis eum in causa iniusta intentionem. Ita Cardin. de Logo ro. 1. de iust. d. 19. n. 71. & alij.

281 Hinc sententia applaudens, existimo, cum qui videt furem iniuste vexari, dum exquiritur eius delictum ad poenam contra iuris ordinem, posse illum licite defendere ab iniusta inuasiore, licet ea occasione fur postea abutatur ad non restituendum domino. Fateor debere aduocatum, vel procuratorem ex charitate procurare, vt fur restituatur, vel det cautionem, ex iniustitia tamen non video, cur ad id sit obligandus, cum vtatur iure suo consulendo furi id solum, quod ipse fur licite facere potest & ad hoc sciammodo illum adiuuet.

D V B I V M L X I I I .

Qui in domo sua recipit ad ludendum filios familias, vel alios de quibus constat, aut suspicio est res esse alienas, si cooperetur dans chartas, aut aleas ad ludendum, lumen, mensam, sedilia, &c. teneatur ad restitutionem?

Teneatur profecto. Quia cooperatio illa positue non concurreret, sed permissiue tantum, sciens eos ad id esse ingressos, & eos non eiciens, contra iustitiam non delinqueret. Quia solum ex charitate, & non ex iniustitia eiusmodi ludum impedire tenebatur. Sic Molina ro. 3. de iust. d. 733 n. 3.

282 Tenetur plane.

Non teneatur. Quia cooperatio illa dando mensam, lumen, chartas, & domum accommodando, est aded remota, & indifferens, vt possit saepe interuenire causa rationalis, quae illam a peccato graui contra iustitiam excauet, prout de locante domum vsurario saltem indigne fatentur multi, quos refert, ac sequitur Sanchez l. 1. Decalog. c. 7. num. 20. ita Lugo ro. 1. de iust. d. 19. n. 76.

283 Non teneatur.

Eiusdem sum mentis. Nam licet in peccatis contra requiratur ad excusandum a peccato cooperacionem, quam in aliis; potest tamen saepe talis causa inueniri praesertim quando cooperatio est adeo remota, & te non cooperante peccatum non impeditur; quia alius similiter necessaria ministraret. Qualis autem debeat esse causa proportionata, & quae pensanda sint ad eam proportionem in causa particulari astruendam indicat Sancius ibi qui bene aduertit, maiorem causam requiri ad cooperacionem in peccato contra iustitiam, quam contra aliam virtutem.

284 Eiusdem sum mentis.

De Participante.

Participans.

D V B I V M L X I V .

Cooperans positue ad damnum, teneatur restituere partem, non totum?

Quoties causa cooperans positue influit non in vnam solum partem damni, sed etiam in totum, licet influat particulariter, & licet sine ipsa fieret damnum, obligatur ad restituendum: (quod intelligo non restituentibus aliis suas partes) Quia saltem ea causa facit, vt citius ac facilius fiat, & ad substantiam rei semper concurrat. Quod autem magis confirmauerit, colligi potest ex eo, quod citius, vel atrocius gessit, vel quia prius non omnino firmiter decreuerat, vel ex aliqua varietate in opere externo: quae si nulla fuerit non facile poteris dici causa damni. Sic Medina, Caiet.

285 Tenetur cooperari restituere.

EL SCOBAR
Theob. Mar.
Tom. VIII II
EL IV

Caiet. & Sotus apud Valques de restitut. cap. 9. §. 1. dub. 2. num. 29. Molina tom. 3. d. 734. Coarruuias Laym. & Tanner. quos affert Diana p. 2. tr. 5. resol. 86. Lessi. l. 2. cap. 13. dub. 4. Qui explicat, id intelligi debere, quando damnum est individuum, ut si iuues ad eandem domum incendendam, ad eundem gregem abigendum. Nam si damnum sit sit diuiduum non teneris ad totum, sed ad partem, quam irrogasti, nisi forte solum impuleris, citius vel alacrius faceret, vel nisi omnes sese vicissim permoverint, vel animauerint. Vnde infert, militem gregatum in bello iniusto non teneri ad totum damnum, sed ad illud, quod ipse dedit.

286
Non tenentur restituere totum.

Quoties plures concurrunt partialiter partialitate causae ad idem damnum etiam individuum non tenentur singuli ad totum damnum in totum sed ad partem illius. Quia illi tunc non sunt singuli causae adaequatae, nec sufficientes sed partiales, ex quibus fit una causa adaequata, & sufficiens; ut quando plures auferunt lapidem, quem singuli auferre non possent. Si plures traherent unam nauem, quam singuli trahere non possunt, non debetur certe singulis integra totius tractionis merces, sed omnibus simul qui debent inter se diuidere: Ergo sic etiam quando damnum inferunt, non debebunt singuli damnum integrum, sed debent illud diuidere inter se, ut laeso satisfaciant Ita Henricus Strouesdorff. de iustit. quest. 62. articulo 7. d. 4. conclus. 1. quem affert Diana parte 3. tr. 4. resol. 79. qui dicit, idem in Academia Lonanensis anno 1615. docuisse publicè doctorem Alardum Viegium publicum in illa Academia professorem.

287
Sententiam hanc quoad aliquid veram esse crediderim, quod expono.

Ego quidem sententiam hanc quoad aliquid veram esse crediderim, in cuius expositionem praemitto, causam partialem aliquando ita concurrere, ut tamen ex modo concurrenti ipsa sola sufficeret; aliquando vero non ita, sed taliter ut ipsa sola non habeat sufficientiam ad ponendum effectum. Quando ergo causa partialis primo modo se habet contrahit omnino obligationem ad totum damnum; quia ex modo, quo insit, totaliter ponit effectum, & ut causa simpliciter illius, quare si duo simul lethaliter vulnerent aliquem singuli eum occidunt, quia singuli ponunt id, quod sufficit ad eius mortem. Quando vero causa partialis ob suam imperfectionem indiget illa concausa, quam ipsa ponere non potest, nec determinat ad concurrendum, tunc licet ei correspondeat totus effectus, non tamen correspondet totaliter; quia non correspondet illi, ut causae sufficienti, atque adeo non continetur in virtute illius nisi solum partialiter. Hoc supposito satis probabile existimo, eum qui insufficienter cooperatur ad dandum nec monet totaliter alios ad illud opus, & illa causa ablata opus fieret, nulla addita alia causa; nõ contrahere obligationem restituendi totaliter sed solum partialiter pro damno in quo sensu sententia Nauarri sum. c. 17. n. 17. & 21. & aliorum, qui negarunt huiusmodi obligationem, quando damnum sine tali concausa fieret, recipi potest; quam quidem probabilem esse dicit Lessius l. 2. cap. 13. dub. 2. numer. 8. & alij, quos affert, & sequitur Rebellus p. 1. l. 2. q. 14. sect. 2. num. 5. Reddo rationem, quia cum tota obligationis ratio sit causalitas & influxus

in damnum, non debet maior esse obligatio, quam sit ipse influxus; Ergo qui solum partialiter concurrat, solum partialiter obligatur

DVBIUM LXV.

Concurrans per suum suffragium ad damnum iniustum, quod solo suo suffragio inferri non poterat: teneaturne, ad totum damnum?

288
Non tenentur.

Qui suis suffragiis damnum iniuste dederit, quando singulorum suffragium sine suffragio aliorum non erat efficax, non tenentur singuli ad totum damnum. Quia non sunt singuli causae adaequatae; nec sufficientes, sed partiales, ex quibus fit una causa adaequata, & sufficiens. Sic Strouesdorff. apud Dianam p. 3. tr. 4. resol. 79.

289
Teneatur.

Ad totum damnum singuli tenentur, aliis non restituentibus. Quia vel suffragium datum est postquam alia suffragia sufficientia ad damnum irrevocabilius data fuerant, & tunc suffragium superueniens non inducit obligationem nisi forte pro maiori illo dedecore, aut damno aliquo emergente ex maiori suffragiorum contrariorum numero. Vel suffragium fuit ante alia suffragia sufficientia ad damnum: & tunc singuli ad restitutionem totius obligantur. Quia damnum inferitur statim ac ponuntur suffragia irrevocabilia sufficientia, quae sola ad illud concurrunt, & singula concurrunt ut causae partiales, sine quibus alia concausa & alia suffragia per quae de facto damnum inferitur non possent id inferre, nisi loco huius alia causa partialis adderetur. Potuit ergo suffragator ille impedire, ne damnum inferretur saltem sine aduentu alterius causae. Ita Lugo p. 1. de iustit. d. 10. n. 85.

290
Idem affirmo.

Dixi Dubio 64. sententiam Strouesdorff. quoad aliquid esse veram, quia quoad hoc punctum falsum esse credo, quia ut dixi, poterit suffragator ille impedire, ne damnum inferretur, saltem sine alterius causae aduentu, quod autem ipso non concurrere, alia causa concurreret, quae modo non concurrat, parum refert; quia tunc illa alia causa subiret onus restitutionis, quod modo non subit, inuenit enim iam damnum positum ab aliis causis praecedentibus.

DVBIUM LXVI.

Miles gregarius, qui adiunxit in bello iniusto, teneaturne in solidum ad totum damnum, aliis sociis non restituentibus?

291
Teneatur.

Teneatur et quidem. Quia nec excusari potest ex eo, quod ipso non militante alij militarent, cum haec excusatio neminem ex

eo, quod sine hoc milite damnus etiam illatum fuisset, quia concurrere de facto sufficit, licet sine eius concursu res gerer, ad hoc vt obligatio integra ad totum damnus oriatur. Sic Adrian. Gabr. Caietan. Sotus, Couar. & Angl. quos refert, ac sequitur Laym. lib. 3. tract. secund. cap. 6. num. 5. Tannerus 2. 2. dist. quarto questio. sexta dubio 14. n. 296.

292 Non tenetur. Quia totius damni causa non fuit. Neque obstat, quod singuli inueniant ad integram expugnationem, & ingressum in Vrbem: quia solum inuenerunt agendo partem suam non ante procurando, vt alij inam in illo damno facerent, aut vt Vrbem expugnarent. Vnde sicut iste non est causa damni nisi ratione partis, quam ipse intulit; ita non tenetur ad restituendum nisi pro sua parte; sicut enim totus exercitus est causa totius damni, ita singuli suae tantum partis, nisi alia ratione alios inueniant, vel incitari. Ita Lessi. lib. secund. cap. 13. dub. 4. num. 37. Valquez de restitu. cap. 9. paragrapho primo dubio secundo numero 36. satus, Quia ipse non fuit causa totius, cum in manu illius nec fuit bellum impedit, nec ipse totum damnus fecit sua industria.

293 Profecto Molina roma tertio d. 734. num. 3. efficaciter contra hanc sententiam arguit. Quia nullum fere damnus vnus miles infert, ad quod omnes alij milites non concurrant. Nam si hic miles solus esset sine sociis, qui eum defenderent, & comitarentur, certe ipse solus non auderet vllum damnus, inferre; Ergo ideo audet, quia videt se numerose numero exercitu stipatum. Ergo ad damnus quod hic miles infert, concurrunt omnes alij saltem pro tegendo, animus, & audaciam dando, quae abunde sufficient ad aliquod cooperationis genus. Quae ratio cum de omnibus militibus procedat consequens videtur esse, quod singuli ad omnia damna teneantur. Propterea ingenuè fateor de rigore iustitiae asserendum esse singulos milites ad totius damni restitutionem teneri. Attamen excusati posse reor vel propter impotentiam, quam singuli habent ad totum restituendum. Vel quia recurrit ad praesumptam benignitatem eorum, qui damnus subiere. Quia non est credendum ita inhumanum esse, vt post damnus inflictum velint tanta lenitate singulos obligare ad restituendum secundum vltimum de potentia; sed contenti erunt, quod singuli milites gregarij damnus, quod ipsi dedere, restituant. ***

De concurrentibus negativè ad damnus.

DVBIVM LXII.

Quando ex officio, vel ex contractu non obligatur quis ad damnus impediendum, sed ex charitate solum: teneturne ad restitutionem

REcolo Mutuum esse, qui non praecipit non conuulit, non clamat, non monet, non scribit ante damnus factum: Non obstantem, qui non defendit, non repellit, non custodit, non impedit, Non manifestantem, qui post damnus factum non reuelat, non admonet. Iam quaesierim, an qui solum ex charitate tenebatur impedire damnus, obligetur ad restitutionem?

Cum certum sit teneri eum qui ex officio vel contractu debebat impedire: quales sunt Gubernatores, Ministri publici, custodes, Medici, Chirurghi Procuratores, Aduocati, Tutores, Curatores, licet inuiti coacti fuerint ad id munus suscipiendum, quia munus quomodocumque impositum affert secum obligationem iustitiae eo quod sint causa damni; etiam qui solum ex charitate tenebantur, ad restituendum obligari sunt. Quia etiam hi sunt indirecte damni causa, sic Caiet. v. Restitutio, s. 1. Richard. in 4. dist. 15. articulo 5. q. 4. Maior. eadem dist. 15. q. 26. ad 3. Innocent. III. cap. Quante, de sent. excom. dicens, eos qui contentiunt iniicientibus violentas manus in clericos, & eos qui iniiciunt condemnari pari poena ab Ecclesia, nempe excommunicatione. Alexand. III. ad cap. sicut dignum, de homic. ait. Qui potuit hominem liberare à morte, & non liberavit occidit.

Non tenetur. Quia obligatio ex sola charitate non affert secum restituendi obligationem Ita D. Thom. 2. 2. q. 62. articulo 7. ad 3. & Non tenentur alij plurimi quos refert, ac sequuntur Molina tom. 3. d. 735. num. 2. Lessi. l. 2. cap. 13. dub. 10. num. 63. Valquez de restitu. c. 9. s. 3. dub. 1. n. 6. & alij passim.

Hoc certum omnino. Quod quidem Innocentius Alexander minime abnegant. Nam Innocentius vt adnotat Glossa ibi loquitur de iis, Hoc certum qui ex officio tenebantur, quod satis indicat omnino. verbum illud Consentiens, nam consensus est aliquid positius influens. Alexander verò agit de praesumpta voluntate ac fauore praestito, infertur enim immediate ex illo dicto, Constat ab homicidij reatu immunem non esse, qui occisoribus opem contra alios praestare venerunt: nec caret scrupulo societatis occulta qui manifeste facinori desinit obuiare.

EL SCOBAR
Theob. Mar.
Bm. VIII II
E. IV

DVBIUM LXVIII.

*Quis ex iustitia non tenebatur impedire
damnum alterius, sed ex charita-
te tantum, assamen ex odio, & af-
fectu ut damnum sequeretur, non
impediuit: Is teneatur restituere?*

298
Teneatur
quidem.

Teneatur profecto. Quia eadem actio potest esse contra iustitiam propter nocendi affectum, quae sine tali intentione, non esset contra iustitiam. Ergo licet qui solum ex charitate obligatus erat damnum impedire, & non impedivit, non teneatur ad restitutionem, ad eam tenetur, qui pravo illo affectu iniustam reddidit illam actionem, sic Angel. v. *Furtum* num. 26.

299
Non teneatur.

Minimè tenetur. Quia affectus ille internus non efficit, quod ille sit causa damni, cum verè non influat in damnum quantumvis deperit affectus. Ita Molina tom. 3. d. 735. nu. 2. Lessi. l. 2. cap. 13. dub. 10. num. 63. Valq. de restit. 9. §. 3. dsb. 1. num. 6.

300
Verissimum
hoc mihi.

Hanc sententiam verissimam esse profiteor. Nam ille, qui non influat vilo modo positivè, sed solum negativè, verè & in rigore non est causa, nec influat. Quare quando peccat contra iustitiam est causa solum imputativè, quatenus propter debitum iustitiae imputatur ei, ac si non influat. Cum ergo tota ratio imputandi sit debitum iustitiae, & tota ratio influendi sit imputatio, consequens est, ut cessante debito ex officio, vel contractu, cesset fundamentum imputandi, atque adeò effectus solus nocendi non facit vere causam neque etiam imputativè in ordine ad restitutionem. Quia licet proximus habet ius iustitiae ut ego non procurem eius damnum etiam per causas remotas & idèò peccem contra iustitiam quando ex intentione pono causam etiam remotè, & per accidens influentem; non tamen habet ius iustitiae ut ego sine alio debito ex officio, vel contractu procurem eius bonum positivè; satisfactio enim tota eius iuri, dum non procuro eius malum; permittit autem ex tali fine, non est in rigore procurare.

DVBIUM LXIX.

*Quis sine vi ac fraude suadet alicui ne
furtum Petro inferendum impediat,
qui tamen non tenebatur ex iustitia
impedire, sed solum ex charitate,
vel fortasse absque vlla obligatione
illud impedire volebat: teneaturne
ad restitutionem.*

301
Omnino te-
neatur.

Teneatur omnino. Quia licet ille, cui persuadet, non peccet contra iustitiam non impediendo, peccat hic suadendo, nam ille negativè se habet, hic vero positivè concurrat suadendo; sicut, qui non defendit proximum, quando ex officio non tenetur, non peccat

contra iustitiam, quantum auferret alicui arma quibus se poterat defendere, contra iustitiam delinquit, sic in casu posito d'usuadendo defensionem Petri à furto, videtur hic positivè ei auferre arma, quibus sed defendere posset. Et hoc quidem licet non adsit vis, seu fraus sed nuda persuasio. Sic Ioan. Medina de restit. q. 9. Cuius sententiam approbat Valquez de restit. cap. 9. §. 3. dub. 1. num. 9.

Minimè tenetur si absque vi, vel fraude furtum fieri Petro non impediat. Quia cessante vi ac fraude, is qui impedit bonum altius, quod illi ex iustitia non debetur, etiam si id ex odio eius faciat, non peccat contra iustitiam ut si volenti Antonium relinquere heredem suadeas sine vi ac fraude, ne id faciat propositis veris rationibus, non tenetur ad restitutionem. Sic autè se habet, qui suadet alicui ne impediat damnum Petri, quod ex iustitia impedire non debet, & hoc non per vim, & fraudem, sed propositis veris rationibus: si enim ille solum ex charitate debet impedire, iam tuis suasionibus non tollis aliquid, ad quod Petrus iustitiae ius haberet. Ita Molina tom. 3. d. 735. num. 4. Lessi. l. 2. cap. 13. dub. 10. num. 66. Lugo tom. 1. de iustit. d. 19. num. 101. & alij.

Hoc verius esse crediderim. At si ille alius nec ex charitate tenebatur, sed ex misericordia volebat damnum illud Petri impedire, & tu proponis veras rationes; sicut ille potest licite his rationibus moveri ad non impediendum: ita & tu poteris eisdem ad id suadendum moveri. Recabis ergo si ex odio facis, non tamen contra iustitiam; quia nihil debitum impedis.

DVBIUM LXX.

*Fur dat tibi aliquid, nè eius furtum im-
pedias, quod non tenebaris ex iustitia
impedire: Teneaturne ad restituendum?*

Certe si id quod accipis sit ex ipso furto, debes id Domino restituere. *Questio 1304*
Quaestio est, quando fur dat ex rebus suis, de quibus disponere potest, num ad restituendum damnum illatum? *scilicet.*

Teneris quidem. Quia tunc non solum non impedis, sed etiam positivè concurris animando furem actu quodam externo positivè, nempe dem. *305*
acceptio pretij, qua videns furi securitatem spondere. Sic Salonijs pag. 273. Navarra de restit. lib. 3. cap. 4. num. 132. Lessi. lib. secund. c. 13. dub. 10. num. 68. Diana par. secund. tract. 6. resol. 58.

Non teneris, si ex iustitia non debebas furtum impedire, quia sicut potuisti ob preces furis tacere absque iniustitia, cur non poteris ob munera, seu pretium acceptum? Ita Sotus libro quarto de iustit. quaest. 7. articulo 3. Navarra summa capit. 17. numer. 21. Lugo to. 1. de iustit. dict. 19. numer. 102.

Verum hoc existimo. Nam quod pretij acceptio animum addat furi, hoc ipsum dici posset furem animare. Non ergo omnis animatio furis est iniusta ex parte eius, qui non debet ex iustitia impedire; sed animatio, quae positivè influat.

302
Minimè te-
neatur.

303
Hoc verius
esse puto.

304
Questio 1304
scilicet.

305
Teneris qui-
dem.

306
Non teneris

307
Hoc verum
plane exi-
stimo, &
propono.

fuit, non illaque oritur ex ablatione sola terro-
ris, quem non tenebaris incutere. Nam si-
cut abique iniustitia potes illum non terred,
ex quo animatur etiam, dum videt te non mo-
neri, poteris etiam abique iniustitia dicere, ego
non te impediam, ego nolo me ingerere in
ijs, que ad me non pertinent. Ergo nec hoc ip-
sum dicere pretio accepto, erit contra iusti-
tiam?

DVBIVM LXXI.

*Qui a fure accepit pretium, ne eius
furtum impediatur, vel nunquam
non taceat, teneaturne semper
restituere, quod ab
eo accepit.*

308
Teneatur
semper.

Teneatur plane semper. Quia contractus,
quo accepit pretium illud, est nullus, nec
eum obligat, nec furem, sed uterque debet
ab illo contractu resilire, eumque dissolvere,
datum enim fuit pretium, ut in perpetuum ta-
ceret, id autem implere non potest absque
peccato, saltem contra charitatem, cum ex
charitate teneatur, saltem postea furtum, &
furem domino revelare. Ergo sicut femina acci-
piens pretium pro fornicaria copula reddenda,
teneatur pactum non implere, & pretium
acceptum restituere, desistendo a pacto inito,
quod sine peccato implere non potest, ita ille
debet pretium furi restituere, & desistere a pa-
cto quod sine peccato nunquam implere non
potest. Sic Molina 3. d. 335. n. 3.

309
Non sem-
per teneatur

Non semper teneatur. Quia aliquando non
recipitur pretium illud pro re illicita, non enim
semper seculo illo pacto, & pretio accepto,
tenebatur ex charitate manifestare furem, vel
illum impedire, nam fieri potest, ut propter
grave damnum, quod vel ex manifestatione, vel
resistentia ei prudenter timeatur sine iuste, sine
inialte inferendum, possit licite non impedire,
nec manifestare furtum, quo casu non pro-
mittit id, quod licite non possit observare. Er-
go potest pretium pro eo acceptum non resti-
tuere absque peccato, cum valeat licite obser-
vare promissum. Ita Lugo tom. 1. de iust. d. 19.
numer. 104. Sorus lib. 4. de iust. q. 7. articulo 3.
Navarr. sum. cap. 17. numero 21. Lessius lib. se-
cund. cap. 13. dub. 10. numero 68.

310
Hec senten-
tia mihi
magis arri-
det.

Horum sententia mihi magis arri-
det. Quia licet ex taciturnitate nullum illi periculum im-
mineat videtur semper aliquid dignum pretio
promittere, etiam si abique peccato possit ta-
cere. Nam semper intrinsece damnum amici
vel noti, cui damnum inferitur, vel certe dam-
num Republice ex delicto commisso, quod
damnum tolerare, & impedire, si possis, ali-
quid pretio dignum est propter affectum, quem
quisque habet eiusmodi damna amicorum, vel
Republice avertendi. Semper ergo ponis ex
parte tua aliquid pretio dignum comprimendo
affectum illum, etiam si aliud damnum
tibi ex taciturnitate non immineret. Quoties
ergo id, pro quo pretium datum est, potest si-
cuti. S. Mend. Theol. Moral. Tom. V.

ne peccato impleri, vel iam positum est, da-
tio valida sit, & poteris pretium retinere, ut
Doctores secundę sententię afferunt, siue
teneris: siue, non teneris furtum impedi-
re. Quando vero nondum est positum id, quod
ob pretium promisisti, nec illud sine pecca-
to implere potes, tunc locum habebit Petr.
Molina sententia, & debet pretium furi red-
dere, contractumque dissolvere, ut tua obli-
gationi satisfacias.

DVBIVM LXXII.

*Famulus, cui peculiariter custodia aut
cura domus demandata non est, vi-
detur non a domestico, sed ab extraneo
furtum de rebus Domini fieri, non
impediatur, aut manifestet teneaturne
ad restitutionem?*

Fareor non teneri, quando furtum ab alio
famulo domestico fieri videt, nisi ei cura,
& custodia speciali munere commissa sit
Navarr. sum. capite 14. numero septim. Lessius
libro secund. cap. 13. dub. 10. numero 75. Molina
tomo tertio d. 735. numer. 5. Layman. libro tertio
sectio. 5. tractat. secund. capite quinto numero se-
prim. & alij communiter. Unde teneatur etiam
famulus, quando ei datur, clavis ad extrahen-
dum aliquid de aliquo loco, nam pro tunc cu-
stodia eius loci ipsi committitur. Teneatur
etiam qui curam penus habent, vel ad custo-
diam, & vigilantiam supra res domesticas, vel
familiam præficiuntur. Quæstio autem est, an
famulus communis, cui peculiariter cura, at-
que custodia demandata non est, quando videt
non a domestico, sed ab extraneo furtum de
rebus domesticis fieri, & non impedit, aut
non manifestat, ad restitutionem teneatur.

311
Nonnulla
mihi certa
iudico.

Non teneatur. Quia si non teneatur ex com-
muni sententia ad restitutionem damni famu-
lus, cui non est specialis domus custodia aut
cura commissa, cum videt conternum, aut
domesticum de rebus domini furari, nec tene-
bitur, quando furtum ab extraneo patratum,
esse enim domesticum, aut non domesticum
nihil addit ad furti substantiam, & ad obliga-
tionem, cum ex eo quod furtum ab extraneo
patratum, non reddatur famulus illius rei specia-
lis custos. Sic Molina tomo tertio d. 735. numer.
5. fatum. Quando unus famulus videret aliquem
famulum, aut quemvis alium accipere aliquid de
rebus, quarum cura aut custodia, aut defensio
nullo modo esset ei commissa, ac taceret, non te-
neretur id restituere. Rebel. de iust. l. 2. q. 14. sect.
8. num. 62. Azor. tom. 3. Decal. l. 8. c. 13. de loca-
to, & cond. q. 8. Bon. de rest. d. 1. q. 2. pun. 7.

312
Non tene-
tur

Teneatur omnino. Quia aliqua domus custo-
dia huiusmodi famulo videtur esse commissa,
licet non cum speciali vigilantia. Et ita com-
munis hominum sensus habet. Ita Navarra de
rest. l. 3. c. 1. num. 224. Lessius l. 2. c. 3. n. 71. Sor.
l. 4. de iust. q. 7. n. 3. Lugo tom. 1. de iust. d. 19. nu-
mero 66.

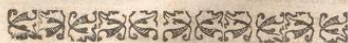
313
Teneatur
omnino.

G Mihi

EL SCOBAR
Theol. Mor.
Tom. VII. II.
El IV

314
Mibi hoc
veris.

mibi hoc verius videtur. Vnde infero primo idem dicendum, si famulus videret alium familiam ex rebus domesticis congerere, ut no- cto cum illis au fugiat. Quia iam fortum esset quasi ab extorris factum. Infero secundo, idem afferendum, si famulus dum dominum extra damnum comitatur, videret furem Domino crumenam arripere. Quia famuli sunt tunc quasi custodes domini, vj cum defendant.

CAPVT XVIII.

Circa Ordinem Restitu-
tionis.

DV BIVM LXXIII.

An debita certa preferenda sint, de-
bitis incertis?

315
Preferen-
da sunt
certa debi-
ta incertis.

ON est dubium, quando omnibus debitis potest satisfieri, sed quando no- potest, num debita certa incerti prefe- renda sint? Sunt plane. Quia debita incerta non sunt pauperibus restituenda, vel in pia opera ex iure nature sed ex humana lege, lex autē hu- mana non potuit, nec debuit contra ius naturale, quod creditores certi habent ad sua debita re- petenda, distribuere bona illa in pauperes, & pios vsus: hoc enim esset contra bonum com- mune, cui lex humana debet prospicere; ad quod commune bonum pertinet, quod credi- tores certi non careant eo, quod sibi debetur, eo quod Respublica bona, ex quibus solu- dum esset, distribuatur ex æquitate ob debita incerta in vsus pios, & in pauperes, quibus nihil debebatur. Sic Lessius lib. secund. capite 15. dubio primo D. Antonin. Caietan. Syluest. Armil. Angel. Ioan. Medin. Gabriel, Maior. Na- nar. quos refert, ac sequitur Valquez de re- stitutione capite undecimo numer. 3. & alij communiter.

316
Preferen-
da non
sunt.

Preferenda non sunt debita certa incertis Quia non est fundamentum ad eum ordinem inter debita certa & incerta petendum, tam ex naturali, quam ex humano iure. Et qua restitu- tio in pios vsus non fit propter ius, quod pauperes, vel loca pia habeant; sed propter ius ipsius veri creditoris, quod habet ad sua debita. Quare cum creditores illi qui- cumque sint, æquales sint in iure suo cum creditoribus certis, & aliunde velint volun- tate interpretatim, hoc modo expendi, quod ipsis debetur: non est, cur debeant aliis cre- ditoribus postponi, sed in suo gradu antero- ritatis, vel æqualitatis debent retineri. Ita Molina como tertio disput. 760. numero secun- do. Quam sententiam probabilissimam esse Cardinalis de Lugo fatetur como primo de inf. d. 20. n. 5.

Idem existimo. Atramen nē à communi sen- tentia penitus recedam, supponens obligatio- nem restituendi pro huiusmodi debitis in- certis esse ex iure nature, asseruam, regula- riter loquendo preferenda esse debita certa incertis, non tamen semper, & in omni casu. Nam cum tota ratio, cur creditori incerto, vel longe distanti restituendum sit circa opera pia & pauperes sit voluntas præsumpta creditoris: consequens est, iuxta diuersitatem circumstan- tiarum, diuersimode interpretanda sit eiusdem creditoris voluntas. Vnde quando debita omnia solui possunt iuxta voluntatem creditoris incerti præsumptam, debent in pios vsus debita incerta expēdi, quia ita creditor tunc ita velle, existima- tur. Quādo vero non possunt omnia solui, & vi- gent alia debita certa: tunc possunt, & debent regulariter alia debita certa solui ex voluntate etiam præsumpta creditoris incerti. Sicut enim quando omnia possunt solui, præsumitur cre- ditor incertus velle, quod expendatur, & sol- uatur in pios vsus: sic à fortiori, quando om- nia solui non possunt, præsumitur velle, quod creditoribus certis soluatur.

317
Non sem-
per esse cer-
ta incertis
preferenda
crediderim

DV BIVM LXXIV.

Quando venditio facta est, Dominio
rei vendita verè in emptorem tran-
seunt, sed nondum soluto pretio:
venditor debetne, circa rem illam
aliis creditoribus, donec pretium
soluatur, preferri?

SUPpono, venditionem duplicite fieri pos- se. Primo, si venditor, non accepto sta- tim pretio, tradat adhuc rem emptori sed emptore offerente pretium, per vendito- rem stetit, ne illud reciperet: vel non offerente, fideiussores accipiat, vel pignus, aut pretium pro soluto habuit, & contentus fuit emptoris promissione, vel denique emptoris fidem sequatur. Secundo modo, si nihil ho- rum interueniat. In primo casu res emptori non soluto pretio, transit in dominium em- ptoris ipsa traditione; in secundo casu non transit donec pretium soluatur, vt constat ex paragrafo venditio, Institutione de rerum di- uis. lege Procuratoris, paragrafo plane, vers. sed si quis ff. de tribus. action. & obseruation. Quando igitur facta est venditio secundo modo, omnes fatentur venditorem preferen- dum esse aliis creditoribus, cum res vendita maneat adhuc in eius dominio donec pretium soluatur. Difficultas est, quando venditio fa- cta fuit primo modo, & Dominium rei ven- ditæ transit verè in emptorem, an vendi- tor adhuc præferri debeat circa rem illam aliis creditoribus donec, pretium solua- tur.

318
Nonnulla
suppono ad
questionis
statum.

Debet præferri. Quia res vendita manet hy- pothecata, & obligata venditori pro pretio, que quidem hypotheca est imperfecta & limitata, qua

319
Debet præ-
ferri.